

1848—49. TÖRTÉNELMI LAPOK.

Hirdetések a kiadóhivatalban vétetnek fel.

Felelős szerkesztő:
KUSZKÓ ISTVÁN,
az ereklye-muzeum őre.

A lapszellemi és anyagi részét illető közlemények az ereklye-muz. őre címére küldendők.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Kolozsvár, Széchenyi-tér 27. sz.

Előfizetési díjak:
1/4 évre 1 frt, 1/2 évre 2 frt, egy évre 4 frt.

Kéziratok nem adatnak vissza.

A Kossuth-ünnepek.

(M. J.) Nem közönséges halandó: az égnek küldöttje az, kinek fenséges multja, szive dobogása örömnünnepre kelt egy ezeréves országot. A haza „szent öreg“-ének 90-ik születésnapján megmutatta az igazi Magyarország ősi jellemét; megmutatta, hogy szent előtte az, kinek édes hazája volt mindig a legszentebb.

Ime, a hozzánk beérkezett adatokból (bár sok elmaradt) közöljük az ünneplő kisebb-nagyobb városok és községek betürendes névsorát.

Ajka, Arad, Alsó-Domboru, Atány.
Beregszász, Berhida, Besztercebánya, Bihar, Borsod-Mező-Keresztes, Böszörmény, Brassó, Brassó-Apáca, Budapest.
Csaba, Csabrendek, Csöngé.
Debreczen, Derecske, Devecser, Diószeg, Dobrocs, Dömsöd, Duna-földvár.
Eger, Eperjes.
Fehér-Gyarmat, Fehér-Templom.
Gödöllő, Gyoma, Gyöngyös.
Hatvan, Heves, Hódmező-Vásárhely.
Kaposvár, Karczag, Kecskemét, Keszthely, Kisbér, Kis-Kőrös, Kolozsvár
Lajos-Komárom, Letenye, Lőcse.
Maglód, Marczal, Maros-Vásárhely, Máté-Szalka, Mentshely, Mezőtur, Miskolcz, Moócs.
Nagy-Károly, Nagy-Kikinda, Nagy-Kőrös, Nagy-Kun-Madaras, Nagy-Szalonta, Nagy-Szombat, Nagy-Várad.
Orosháza, Ostyi-Asszonyfa.

Parony, Pásztó, Pozsony.
Rimaszombat.
Sajó-Sz.-Péter, Sarkad, Siklós, Szabadka, Szarvas, Szatmár, Szeged, Szentés, Szepes-Igló, Székely-Udvarhely, Szigetvár, Szilágy-Somlyó, Szolnok, Szombathely.
Tálya, Tápió-Sz.-Márton, Temesvár, Tisza-Füred, Torna, Török-Sz.-Miklós.
Veszprém.
Zágráb, Zala-Egerszeg.
Különös véletlennél fogva éppen kilenczven helyről érkezett hozzánk tudósítás. E tudósítások részleteit azért nem közöljük, mert lapunk egyik munkatársa külön kötetben fogja az ünnepélyek részleteit, a mondott beszédek, felolvasások kellő méltatásával feldolgozni. E munka bizonyára egyike lesz a becsebbeknek azok között, a melyek Kossuthral s nagy tetteivel foglalkoznak. Felkérjük mindazokat, a kik az ünnepélyeket rendezték, hogy minden elküldhető nyomtatott vagy írott adatot e célból az ereklye-muzeumnak megküldeni sziveskedjenek.

Okmánytár.

Toborzás Kassán 1848-ban.

1848-ik évi május 27-én sz. kir. Kassa városa udvarházában tartott közgyűlésének jegyzőkönyvi kivonata stb.

Polgári tárgyak:

Felvétetett 2983. sz. a. stb. 2985. Felolvastatott Szemere Bertalan belügyminiszternek f. év s hó 20-án 1590-ik szám alatt kelt azon rendelete, melyben a város közönségét útastja, hogy a toborzás útján felállíttatni rendelt önkéntes honvéd-seregbe vállalkozandók, besorozásra szükséges leend az e városban is felállíttandó toborzási főhelyre egy, ha lehet tisztviselői, de mindenesetre alkalmas egyént polgári biztosként kiküldeni.

Határozat:

Ezen miniszteri rendelet következtében, minthogy a katonai toborzó-tisztet alakíttandó főhelyi toborzási polgári bizottság kirendelésében e város közönsége a sorkatonaság iránt támadt személy-aggodalmak miatt is ki-

vánt sikert alig remélhetne, de egyébiránt is az óhajtott eredményt csak úgy elérhetni, hogyha ezen toborzás kizárólag a kirendelendő polgári bizottság által a nemzet ez iránti kívánságához megfelelőleg nemzeti lobogó alatt eszközölthetetik, e végből Salhausen Lipót báró elnökléte alatt, Vitéz György, Villenrotter Vilmos, Grach József, Koncz József, Balogh István, Péchy Szilárd, gróf Szyvász Mátyás, Brezsofszky József, Bokrányi József, báró Régen György, Szentlélek Gyula, Mihályu István, Jakabfalvai Ferencz és Bárczai Albert toborzóknak, nemkülönben Volny István és Veitzenbreier Frigyes orvosok a végett toborzási polgári biztosoknak kiküldetnek, hogy a kívánt toborzást e városban a nemzet ez iránti kívánságához alkalmazólag minél szélszerűbben elrendelvé azt e városban, mint kitévő toborzási főhelyen a miniszteri rendelet értelmében életbeléptetni. Egyébiránt ezen közgyűlési határozat tartalma felsőbb tudomás végett a belügyminiszternek azon kéreessel, hogy a szükséges ujonczok köteles másolatát mielőbb beküldeni méltóztassék, felterjeszteni rendeltetik.

Levelezés.

Miskolcz, 1892. szept. 21.

Igen tisztelt Szerkesztőség!

Hónapok óta hajdani szűkebb hazámban, a Felföldön tartózkodom régi családi anyagi ügyeket szorgalmazandó. Szabad időmet mondhatom egész hévvel fölhasználom arra, hogy az 1848—49. Történelmi Lapok részére az oly vitéz szabadságharczra vonatkozó, mennél több érdekes mozzanatot, eredeti és nem hazug történelmi fonalak nyomán, szolgálthassak. Ez iparkodás, nézetem szerint, minden igaz honfi kötelessége lenne, a ki a dicső idők bármily mérvbeni tényezője volt. Mert hej!!! nem magyar hazafias időket élünk és az ily érzelmeket bizonyos körök úgynevezett kontradampffal billentyűzik, ennek folytán számtalan, talán szívükben jó hazafiak, a reactionárius nagy sokaság sipolása után igyekeznek, mert hát főleg kenyér és kenyér kell mindenkinek, az élet-viszonyok küzdelmesek és no valljuk be, a magyar mindig aulikus volt, szeretett az egyes odanyújtott markába becsúsztatni a mindennapi kenyeren kívül egy kis czimecskét, hivatalocskát is, erre az óhajokra szól a kontradampf sipja.

Sajnos, így látom én a mostani világot, bár igen rossz szemeim miatt ha otthon nem vagyok — a hol leánykám olvasgatja a lapot — hébe-hóba jövök ahhoz, hogy valami diáklélet foghatok a czélből, hogy nekem az újságot elolvassa.

Éppen úgy vagyok, mint az az anyóka, ki Bosznia-ba okkupáló fika-fiától levelet visz haza a postáról, anyai szerető keblén tartogatja, míg egy irástudót talál, a ki neki a fia levelét, melyek rendszeren egy pár flóres küldéséért koncentrálnak, elsilabizálja.

Vakságomnak különös jellegét bámulják az orvosok is, mert például irni mechanice írok, de írástomat olvasni nem tudom, ha félbeszakítatom, folytatni csak új sorban előlről tudom. E bajom előhaladt korban átszenvedett fekete hólyagos himlőből eredt, a hólyagos himlőt kaptam fertőzött adópénztől, mint kecskeméti kir. adótárnok, a mikor két gyermek fiam is e bajban elhalt, daczára, hogy Kecskeméten az időben az ötvenhatezer lakos között csak én voltam himlős.

Ennek folytán 12 év óta hanyatlik évről-évre szemem világa, mert látideg-sorvadás következtében jobb szemem tökéletesen vak, a bal pedig alig lát. Isten akaratára előtt meg kell hajólnunk és áldanunk kell.

No de most jól elhaladtam arról, a mit irandó vagyok. nem csoda, sohase hallgattam a kontradampf sipolásra, sőt lehetőleg futottam előle, hogy ne is halljam e paradicsomi kigyó sziszegését.

A jelenlegi fluktuatio signaturájánál maradtam és még azt akartam megjegyezni, hogy ritka mai napság az olyan jellem, mint a boldogult *Teleki Sándor*, már csendes halott, áldás poraira és azok termékenyítsék a jövő nemzedéket oly magasztos hazafias szellemben, mit az elhunyt ritka változékony és tevékeny hosszú életben át, daczára mindennemű kísértéseknek, szűzen megőrizett. Ott a kincses Kolozsvár egy másik még élő — kit az isten még sokáig éltesen — spártai alakja az igaz hazafiaknak, az én mélyen tisztelt és szeretett bajtársam, a nagy időkben szépen szerepelt 4 ik huszár-ezrednek a Sándorokak recte: Alexander Czezarevits Grossfürst von Russland, az utóbbi II. Sándor szerencsétlenül járt czár Ebben az ezredben már 1848. márczius 13-án vertük gr. *Esterházy Miquellel* Bécsben a németet és ugyanazal az ezreddel folytattuk a németet verni itt, kedves

hazánkban *Schweidel* és *Pöllenberg* commandója alatt. Ennek az ezrednek is igen érdekes politikai — főleg az Ausztria politikai akkori folyását jellemző története van; mert hogy egy oly vitéz ezred, mint a Sándor-huszárok, mi-kép jutott ily szerepre, hogy 1848. márcz. 13-tól kezdve a németet Bécsben verje, mint a Camarilla zsoldosa és már ha jól emlékszem, az év július havában újból a németet verje, de most már *Mészáros* magyar hadügyér rendelete folytán, ez a jövő nemzedék részére is érdekes adat lenne és ha gr. — Miguel szeretett régi barátom talán már csak velem egyedül élő tanuja az akkori időknek — beleegyezik, hogy nemsokára Kolozsváron tartózkodásom alatt a tényt e becses lap részére, ohne ein Blatt von das Maul zu nehmen, megírjuk, nem lesz ártalmára a történelemnek. Ez ezredből tudtommal csak gróf Esterházy Miguel él, kit e helyen bátor vagyok bajtársilag szívélyesen üdvözölni, az én csekélységem és talán még *Schweidel* Béla, a hős vértanu fia élünk, többet, daczára eperjesi kutatásaimnak, mert Eperjes volt az ezred Werb-Bezirkje, nem sikerült megtudnom.

*

A kolozsvári ereklye-muzeum részére ajándék, illetve ingyenes felajánlás czimen bátor vagyok a mellékelt érmet átszolgáltatni, a melynek eredetét és jellegét egy szakértőmi miszmatikus szerint a következőkben gondolom állani: Errare humanum est, az urak a kolozsvári ereklye-muzeumnál lehet hogy jobban és tűzetesebben ismerik talán. Én vak vagyok, tehát csak a relata refere nyomán szólhatok és irhatom meg véleményemet, a mely abban kulminál, hogy az érmet valószínűleg több jó magyar páriota öntette, mert nem vert, de öntött érem; miután az időben, mikor 1849-ben *Batthyány Lajos* grótot okt. 6-án Pesten agyonlőtték, ilyenmü érmet bár titokban is veretni, fővel járó bűn lett volna.

Valószínű, hogy ez érem *Batthyány* jusztifikálásának szomorú megörökítése czéljából öntetett, valószínűleg csekély számú példányban, mert miniszterelnöki királyi kineveztetése 1848. márczius havában volt, ha erre érem léteznék, vert lenne és nem 1849., de 48. felirattal, ha leköszönése és közhonvédnak beállása emlékére lenne mi 1849. évben volt, akkor is verethették volna az érmet.

Az ércz minősége egy numiszmikus barátom szerint is olyan, hogy nincs neve és ő szerinte van abban, illetve tartalmazhat az ércz arany gyűrűt, species aranyot, régi huszast vagy tallért, ezüst kanalat, sárgaréz gyertyatartót, régi két garasost stb., a mint a patrioták vagyoni helyzete engedte

Majd a kolozsvári ereklye-muzeum igazgatósága, illetve szakavatott öre kvalifikálni fogja ez érmet, mely mindenesetre hazafias és ha ritka lenne, igen-igen örülnék, hogy esetleg nekem jutott a szerencse az én kedves Erdélyemnek, — a hová miután a szabadságharcz idejét a piskii csatától a zsbói fegyverletételig, végig küzdöttem az 1849. augusztus 26 án vívott szerencsétlen bánffi-hunyadi csata után, mint a 24. honvéd zászlóalj századosa 18 éves koromban, az után az úgynevezett Ormay-vadászoknál a III. honvéd vadászvezredben mint osztályparancsnok szolgáltam őrnagyi ranggal 19 éves koromban, kedveskedhetni, mert oda vezetnek legkellemesebb fiatalkori emlékeim.

Küldöm még mellékelve Kassa város közgyűlésének határozatát a 9. h. zászlóalj (vörös sapkások) toborzására vonatkozólag. A toborzó bizottság elnöke atyám volt, kit szintén Lipótnak neveztek és ki cs. kir. aranykulcsos és nyug. huszárőrnagy volt

Azon a helyen Kassán, a hol a toborzó asztal állott, jelenleg a szabadságtér van, egy, a hazafias vá-

ros által parkirozott, virágos, díszes vaskerítéssel ellátott sétahely a „szabadságtér“, továbbá egy eperjesi elhalt német katonahivatalnokné hátrahagyott iratai között talált czédulkát, a feljegyzés idejében történekről, mint kuriozumot.

Magamat további szives hajlamukba ajánlva, fogadja a tek. igen tisztelt szerkesztőség kiváló nagyrabecslésem kifejezését, maradván alázatos hive:

Kisfaludi B. Sahlhausen Lipót,
1848—49. h. őrnagy.

Egy Mátyás-husár emlékei.

Hazafias tisztelettel van szerencsém a czimzett muzeumot egy eredeti hű csataképpel szaporítani: *Szeben bevételre Bem apó által 1849-ben.* Saját arcképem is a Dunky-fivérek által beszolgáltatandó és átvehető.

Én, a ki az 1848—49-iki éveket a kolozsvári volt Mátyás-husároknak a II-ik századában, VI. szakaszban szolgáltam a Dévánál történt utolsó fegyverletételig, most 62 éves vagyok. Lakásom: Magyar-Nádas (Kolozsvárm.)

Husár-társaimra emlékszem, u. m.: kezdetben *Makrai László* őrnagy, — és öccse *Kálmán* — a kicsi *Patakira, Rátz Miklósrá,* a két *Dercsényire, Solymosi* főhadnagyrá, *Pályely sándorra, Komádi* őrmesterre, *Gazsi* káplárrá, *Egri Lajosra, Szőke Ferenczre, Demeter Dénesre* a fakó lovával, a melyet megcsókolt, midőn Verbásznál századunkat megtizedelve, ő is a siralomházba esett Prui századosunk szeszélye miatt, de boldog emlékü

Peretzi ezredesünk pardont nyert Guyon tábornokunktól a kivégzés előtt alig 1½ órával.

Másnap reggel 4 órakor kezdődött meg a magyarok részéről mintegy 25 ezerből összekoncentrált tábor és az osztrákok részéről mintegy 60 ezerből álló tábor között az utolsó döntő csatánk Verbász és Szikáts között.

Ezen utolsó döntő csatában is megvertük az osztrákokat úgy, hogy a legnagyobb rendetlenségben szétbomolva futásnak eredtek az eszéki várba.

Ezután csak muszkával volt dolgunk Szegedtől Déváiig — 9 nap és 9 éjszaka — és ezen idő alatt legkeservesebb útközletünk volt a temesvári várból előnkbe került osztrák sereg és a már bennünket őröző muszka tábor között.

Itt egyszerre elfogták a temesvári osztrákok 130 szép ifju lengyel levente lovasainkat hajnal felé az őrállomásnál és bevitték őket lovastól a várba.

Hogy akkori huszár-társaim közül még kik élnek, nem tudom. Egyetlen-egyet tudok Maros-Portuson: Szőke Ferenczet.

Hogy magamról az idő multával is életjelt adhatam, az 1848—49. Történelmi Lapok megjelenésének köszönöm. Örömmel irtam le ezen szent ügyért akkori ban átélt napjaim emlékét.

Ezek után honfui szeretettel marad a nagyérdemű tekintetes elnökségnek tisztelő bajtársuk:

Magyar-Nádas, 1892. szept. 20.

Vajasdi Lajos.

T Á R C Z A.

Vasvári Pálról.

Mostanában Vasvári Pál érdeme szerint, a közérdeklődés tárgya lévén, helyén van, hogy mindenki elmondja róla a mit tud, hogy egykori életrajzához adatok gyűlhessenek. Szinte megfoghatatlan, hogy miért nem támaszták őt fel előbb halottaiból, holott ő a *márcziusi napoknak* s 48- és 49-nek olyan nevezetes egyéne, hogy ritkítja párját és más hazafit már régebben felkarolt a hálás emlékezet. De ne panaszkodjunk! Most megtörtént, a minek lenni kellett s igyekezzünk megtenni mindazt az ifju hős emlékének megörökítésére, a mi tehetségünkben van.

Vasvári Pált rendszeren mint kitűnő szónokot említik fel, holott ő mint író s különösen mint *történetíró egyetlen volt* a maga nemében. Sajnos, hogy nagyon keveset irhatott, mert rövid volt az élete s az is annyira el volt foglalva a tanítással már nagyon ifju korában, hogy az írásra vajmi kevés idő jutott. De a mit irt s a mi megmaradhatott a viharos napokban, az örökbecsű leend.

Mint történeti előadó bámulva volt tanítványaitól. Az ő történeti alakjai éltek, az nem a múlt, az a jelen volt. Az volt elve Vasvárinak a történet tanításában, hogy a jelent soha sem említé, nem vegyíté össze a múlttal, nem tett vonatkozásokat a jelenre, azt mondván:

a jelent még nem ismerik, azt hiában hozná fel s ha a múltat jól tudják, akkor meg fogják érteni a jelent; tehát hagyta azt azon időre, midőn a sor reá kerül. Ezért oly tisztán állott a múlt tanítványai előtt, mintha az épen a jelenben lett volna. Olyan elragadtatással hallgatták tanítványai Vasvárit, hogy legnagyobb büntetés volt rájuk nézve, ha a tanítási órára nem mehettek. De igyekeztek is, hogy az ne ismétlődjék, ha már egyszer megtörtént.

Tehát, mint történeti tanítót* ismertük és magasztaltuk. De mint író nem tűnt fel előttünk.

Gondolom, 1847-ben a Kisfaludy-Társaság gyűlésén valék, hol a többek közt felolvasák a pályadíjt nyert történeti művet. Ha jól emlékszem Afrikai Scipio volt a tárgy. Amulattal hallgatom s gondolom magamban: ez egészen ismeretes előttem, hiszen ezt így hallottam előadni. Az értekezés végén vártam ki legyen az író, mert szerintem csak az lehetett, a kit gondoltam. S a név csakugyan *Fejér Pál* volt.

Ezentúl az akkori szépirodalmi lapba is, gondolom „Kelet“ volt a czime, irt Fejér Pál, mindig történeti dolgozatokat. Lehet, hogy előbb is irt, de én csak ekkor lettem figyelmes reá.

Magyar Mihály könyvtárus nagyon tudta méltányolni

* Akkor még az előadó szó nem volt általános. Akkor a tanítók *tanítottak*.

a *Vasvári* Pál* írói tehetségét s felkérte őt, hogy írjon egy terjedelmes történeti munkát, melynek czime lenne: *Magyar történeti zsebszótár*. A munkát el is kezdé Vasvári, már ezen a néven és a Cs betűig haladt. Gondolom *Csák Máté* volt az utolsó, a meddig írta. Ennek egyes részeit olvastam is kéziratban csak futólag Magyar Mihálynál. Milyen lelkesedés, milyen lángoló hazaszeretet volt ezen történeti rajzban. Csák Mátét oly szellemben fogta fel Vasvári, mint Kisfaludy Károly *Csák* című nagyszerű tragédiájában, mely fájdalom, a költő halála miatt bevégzetlen maradt. Erre írta Vörösmarty magasztos két sor versét:

„Fölkele Csák s nagy lelke szavait, maga zúgta, hogy irnák,
S a költő azokat jegyzeni kezdte hiven;
De belefáradt a félisteni műbe s azóta
Csák komor és hallgat kedvese hamvainál.“

Ezen emelkedett szellemben irt Csákról Vasvári. Kiemelte a hazája szabadsága és függetlenségéért küzdő hőst, ki mindenét kockára tette, hogy Magyarországot megmentse az idegen befolyástól s az Árpádokat leányágon megtartsa a trónon.

Ily hangulatban folyt volna tovább a *Magyar történeti zsebszótár*, ha az élet tragédiája nem mér oly irtozatos halálcsapást az ifju költő-íróra.

Pestnek elhagyásával a nagybecsű munka félbenmaradt! De fájdalom, hogy a meglevő el is pusztult! Mert midőn Windisgrätz Pestre bevonult, első dolga volt, hogy minden könyvtár-boltot felkutattak s megsemmisíték a szerintök veszedelmes iratok- és nyomtatványokat. Így elkobozták a Magyar történeti zsebszótárt is, mely részint nyomtatás-, részint kéziratban ott volt.

Midőn Budavár bevétele után kérdezősködtem Magyar Mihálynál a Vasvári művéről, szomoruan tudatá, hogy *semmi se maradt meg nála belőle!* Ha ez valahol megkerithető volna, — ha ugyan az elkobzók meg nem semmisíték — nagyon becses volna a magyar történelmi irodalomra nézve s nagy kincs a Vasvári-Kör számára.

*

Még egy figyelemreméltó dolgot említek fel, mi a Vasvári hadjáratához tartozik.

Az Újépületben volt egy jómódu földész: *Győry István* Orosházáról, ez is mint politikai fogoly szenvedett s állítólag a Rákóczy-csapat zászlótartója volt. Véletlenül ezen fogolyra jutott a sor, hogy a Teleki Blanka grófnő börtönébe fát hordjon. A földész-foglyokat rendszeren dolgoztatták. Győry Istvánnak, mikor a fát letette a grófnő konyhájába, mely előszoba gyanánt szolgált, volt alkalma a fogoly grófnővel pár szót válthatni magyarul, ha nem a börtönőr, hanem valami jó olasz vagy német káplár kíséretében volt. Megjegyzendő hálás emlékül, hogy a katona-örség szerencsére mind a foglyok barátja volt.

Ezen lopva nyert futó pillanatokban elmondá Győry István a grófnőnek, hogy a *Rákóczy-csapat zászlója megvan*. Ő azt megmentette s jól elrejté, hogy a kémkedő

* Ezen nevet a márcziusi napokban vette fel szülőföldje: Vasvárról.

szemek nyomára ne jöjjenek. Hogy hova rejtette, arról többet nem szólhatott.

Most tehát az a kérdés, él-e még a becsületes Győry István Orosházán, Csongrádvármegyében? s ha él, megvan-e a Rákóczy-csapat zászlója? Vagy talán a fogsági túlbuzgóság mondatta Győry Istvánnal azon nevezetes titkot. Mert a politikai foglyok némelyike nem hogy tagadta volna hős tetteit, hanem a szenvedés martyri lekesültségében még nagyítá azokat. Gáspárics, a jeles hazafi katolikus pap, ki martyr-halált szenvedett, azt állítá, hogy Branyicskónál ő volt a Guyon papja. S most, midőn a 48—49-iki történelmi kiállítás olyan sok tényt felderített, tudjuk ki volt a Guyon tábortábori lelkésze.

Mindenesetre érdemes volna Győry Istvánról kérdést tenni Orosházán Csongrádvármegyében.

A Rákóczy-csapat zászlója annyiban is érdekes reánk nézve, hogy a zászlóánya *Teleki Blanka* grófnő volt s a zászló az ő felügyelete alatt készült Debreczenben a Vasvári megrendelése szerint.

Vörös volt a zászló, zöld díszítéssel a szélein. Egyik oldalán ezüsttel himezve ezen szavak állottak:

„Oh! ha te élnél Rákóczy!“

A másik oldalon:

„Hazádnak rendületlenül . . .“

A zászlószalag zöld selyem volt s rajta ezüsttel a zászlóánya s a csapat neve, meg az év és nap száma állott.

Milyen nagy ereklýe-kincs lenne, ha e zászló felte-
lálható volna.

Lövei Klára.

Adatok a Vasvári Pál halálához.

Az „1848—49. Történelmi Lapok“ 15-ik számában „A fontanelei mészárlás“ czim alatt közölte Veress Endre Jancu jelentésének azon részét, melyet a Vasvári Pál halála napjának kimutatása céljából irt cikkemben egyik bizonyítékul hivatoltam. Másik és még fontosabb bizonyítékom volt Ivánovichnak a jelentése.

Ennek jelentését Bányay Arpád közölte a „Hazánk“ III-ik kötetének 387—396-ik lapján.

Bányaynak a jelentést bemutató előszavából közöljük a következőket:

„Ivánovieh kapitány Orlátról az 1-ső oláh határörvezredhez volt kiküldve, hogy a felkelőket csapatokba osztva, őket a szükséges katonai ismeretekre megtanítsa és úgy egy kis katonai rendet hozva be közéjük, a harcot a támadó magyarok ellen így folytassa. Egyszer-smind meghagyott neki, hogy időről-időre az orláti parancsnoksághoz részletes jelentéseket terjesszen be, a melyekben úgy az előfordult ütközetek lefolyásáról, valamint a szereplő egyéniségekről tudósítást küldjön. Ezt ő meg is tette. De mielőtt beküldötte volna, előbb tisztátalanban fogalmazta meg és ezt maga számára meg is tartotta. Egy ilyen, 10 ívre írott napló birtokomba került, a melynek olvasgatása alatt arra a meggyőződésre jutottam, hogy ezekben sok olyan érdekes adat van, a melyet szabadságharcunk történetírója felhasználhat és különösen az, a ki a zarándi havasokban lefolyt eseményekről részletesen akar írni.

„Ezen jelentés hitelét az is növeli, hogy Ivánovich mindenütt szemtanuja volt ezen eseményeknek és jelentését már aug. 7-én megírta, a mikor még mindenre élénken emlékezett vissza.

„A jelentés német nyelven van írva, a fordításban igyekeztem lehetőleg szószertint fordítani, hogy ezzel is hitelesebb legyen ezen közlemény.

„A két fél elnevezésére még megjegyzem, hogy Ivánovich a magyarokat „Insurgenten“ névvel nevezi, míg az oláh csapatokat „Lándsturmnak“. Az Insurgens nevezést megtartottam, a Landsturmot pedig: „felkelők“ szóval fordítottam.“

A jelentésnek bekezdő sorai, hivatolt része s befejezése pedig a következők:

„Az alsó-fehérvármegyei népfelkelőkhöz vezényelt első oláh határőri ezred századosa, Ivánovichnak jelentése.

„A cs. kir. 1-ső oláh határőr-ezred parancsnokságának Orláton.

„Alólírott, az erdélyi főhadparancsnokságnak f. évi márczius 5 én kelt rendelete alapján nem késik a t. ezredparancsnokságnak a lázadókkal (Rebellen) megharczolt ütközetekről tudósítani.

„Nyák Gavrilla centortól küldött jelentés szerint öt július 4-én funtinellai állásából az insurgensek 1400 ember és 2 ágyuból álló csapatja kiverte. Ezen jelentés vétele után erősítés céljából Gorges (helyesebben: Corchesiu) N. tribun vezénylete alatt egy 60 nemzeti gárdista és 300 jól felfegyverzett lándzsásból álló csapat küldetett oda, a kik 5-én az insurgensek által meg lettek támadva és változó szerencsével harczoltak az est beálltaig, a mikor az insurgensek visszavonultak állásukba.

„6-án ezek megújították a harczot, hogy utat törjenek magoknak, de Gorges (Corchesiu) Nikulae tribun által a Meleg-Szamos mellett oly nagyon megverettek, hogy közülök 600-an, közöttük parancsnokuk Vasvári Pál minden tisztjével, egy Buzgó nevű kivételével, fedték a csatatért. Ez utóbbi, összegyűjtve a roncsalékot, elmenekült.

„Az insurgensekre mért ezen vereség mellett Gorges (Corchesiu) egy 3 fontos ágyut, 5—600 fegyvert, 4 dobot ejtett zsákmányul és Zäuser Józsefet fogságba vitte.

„A fölkeltek ezen csapatja a kétnapos ütközetben csak 5 halottat és 6 sebesültet veszített.

„Abrudbánya, 1849. aug. 7.

Ivánovich, kapitány.“

Ez az a jelentés, melyet én, miután az az április 23-tól július 25-éig terjedő havasi eseményeket, a chronológiát tekintve, majdnem napról-napra teljes hűséggel írja le s miután az majdnem akkor írott hivatalos jelentés, döntő bizonyítéknak tekintek a Vasvári Pál tragikus halála napjának megállapítására nézve.

Hegyesi Márton.

A Vasvári-Kör II. havi gyűlése.

A Vasvári-Kör rendes havi ülését f. é. szept. 15-én a tagok élénk részvétele mellett tartotta meg.

Jelen voltak: Szabó Sámuel elnök, Csűrös József titkár, Papp Károly jegyző, Kuzskó István, Hory Béla, Hegyesi Márton, Poszler Gyula, Poszler Gyuláné. — A gyűlés kezdetén kijelenti Kuzskó István, hogy a Vasvári pohara és kés-villa-tartója Tyók Tódor tribuntól Löwy

Dávid utján az ereklye-muzeumba birtokába került. — Gyűlés elhatározza, hogy e két tárgy kötelességének meghatározására a Vasvári (Fejér) család tagjait felkéri, valamint egyéb ereklyék iránt is kérést intéz hozzájuk.

Szabó Sámuel elnök kijelenti, hogy Nagy Sándor hidvégi ref. lelkész Gábor Aronnak — ki mellett mint segédtsit vett részt a szabadságharcban — jegyzeteit elestekor magához véve, s azt saját és Berde Áron nagybecsű jegyzeteivel kibővítve megírta a Háromszéki önvédelmi harczot. A kör elhatározza, hogy e mű kinyomtatására nézve az ereklye-muzeumnak javaslatot tesz.

Elhatározzatik továbbá, hogy a „Tört. Lapok“-kal szétküldött 2000 gyűjtőív az azokon befolyt részletekkel együtt (decz. 1-ig) bekéretik.

Nagyérdeket kölcsönzött e gyűlésnek Hegyessy Márton jeles szabadságharcz történet-búvárunk jelenléte, ki is a kör kérésére készséggel ígerte meg közreműködését. A gyűlés Hegyessit a Vasvári vonatkozó adatok gondos összegyűjtése körüli érdemei elismerésül tiszteletbeli tagjává választotta lelkes éljenzések között.

Csűrös József.

Vasvári-emlék alap. Mindazok, a kik még a Vasvári-alapra e lapokkal vett gyűjtőívet be nem küldötték, felkéretnek, hogy azt decz. 1-ig mulhatatlanul sziveskedjenek az 1848—49. orsz. ereklye-muzeum czime alatt beküldeni. Az 1 frton alóli kisebb adományok a gyűjtőív kíséretében levélbélyegek alakjában borítékban a gyűjtőívvel is beküldhetők.

Kolozsvártt, 1892. szept. 15

A Vasvári-Kör gyűléséből:

Csűrös József,

titkár.

Szabó Sámuel,

elnök.

A Vasvári-emlék alapra újabban gyűjtött Incze Mariska tanítónő 6 nagysága Nagy-Kikindán. Adakoztak a következők: Pálffy Ernő 50 kr., Singer Fülöp 10 kr., Remess Andorné 20 kr., Magenbauer Róza 20 kr., Jeszenszky Ignác 20 kr., Ujházy László 80 kr., Rajkovits Nina 50 kr., Dániel 50 kr., D. N. N. 20 kr., Incze Mariska 50 kr., L. G. 20 kr., F. K. 20 kr., O. H. 30 kr. Összesen 4 frt 40 kr.

Ujabb adatok Petőfi haláláról.*

— Jegyzetek 1848—49. eseményekről. —

E „jegyzeteket“ lapunk egyik barátjától vettük, ki főleg a Petőfi halálának és sirhelyének megállapításában sokat fáradozott a múlt években s több adatot napvilágra hozott. E jegyzetekben is eddig sok ismeretlen érdekes, sőt fontos megfigyelni való van. — A 48-as honvéd e későbbkori jegyzetei következők:

Szarvady Lajos, 1848 49. évi honvéd százados bajtársammal beszélgetés közben felidéztek a múlt idők emlékeit s a régi nagy napokra olyan bánatos, de kellemes is volt a visszaemlékezés

Szarvady a többek között elbeszélte, hogy mint volt ő napos tiszt Bem apónál 1849. jan. hóban Beszterczen, mikor az öreg elverte a port Urbánon Borgóprundnál. A Bem külső szobájában beszélgetett — mondja, csetneki dohányfüst mellett — Becsey századossal, a tábornok titkárával, midőn egy bocskoros, kormos cigány lépett be; izmos hátán kifordított bundát s egy rudra

*) E sok új adatot tartalmazó, nagy utánjárással és kiváló gondnal megírt közleményt még jan.-ban kaptuk. Akkor elttettük, hogy Petőfi halála évfordulója (jul. 31.) alkalmával közöljük. A Vasvári ügy azonban megváltoztatta e tervünket; nagyobb mértékben, mint gondoltuk, elfoglalta a lapot, azért közöljük csak most. Szerk.

akasztott nagy üstöt czipelt; nadrága különböző foltokból volt összetakolva; rendezetlen torzomorz haja szenyves vállaira folyt alá.

Bizony csaknem tartozkodó álláspontra helyezkedtünk — mondja Szarvady — míg az izmos ember magyarul, de cigányos kiejtéssel mondá, hogy ő a „nagyságos Bem generális urral szeretne beszélni.“ — S bebocsátottuk az öreghez, ki épen asztala mellett ült s egy földabroszba gombostűket szurkáltgatott.

Bem parancsára mi is beléptünk s kétfelől kemény védelmi, sükség esetére támadó állást foglaltunk el jobb kezünkkel kardunk markolatát ragadva meg, s nyugtalan tekintetünkkel méregetve az ádáz külsejű férfit.

Ekkor a cigány nem csekély meglepetésünkre — igen helyes német kiejtéssel, így szólt Bemhez.

— Tábornok ur! tudatni kívánom nagyságoddal, hogy Puchner cs. tábornok egy nagy hadserget indított ki Szebenből, egy néhány üteg ágyuval Maros-Vásárhely felé; főszándéka e várost, mint a Székelyföld főhelyét teljesen megsemmisíteni. Gyors léptekkel közeledik e város felé. Hadserge rendes cs. katonaságból és nagyszámu lándzsás fölkelőkből áll; 14—15,000-en lehetnek.

E fontos jelentéstételért Bem a látszólagos cigány-nak azonnal 200 drb aranyat utalványoztatott, — s gyorsan hozzálátott a rendeletek kibocsátásához, hogy gr. Bethlen Gergely a lovassággal rögtön induljon Maros-Vásárhely felé; követni fogja ezt a mi seregünk is. Czecz ezredes már megkapta a rendeletet, hogy Kolozsvárról a 11-ik honvéd zászlóaljjal s más csapatokkal Tordán át Szeben alá siessen.

E fontos jelentés kapcsán bekövetkezett eseményeket ismerjük. A Szebenből kivonult ellenséges hadsereggel Bem Dicsőszentmárton közelében, Vámos-Gálfalvánál találkozott 1849. január 16 án délután s azt hatalmasan megverte. Azután következett Nagy-Szeben (jan. 21.); Szelindek (jan. 30.); Vizakna (febr. 4.); Piski (febr. 9.); Jád-Borgóprund, másodszer (febr. 23.); Kis-Kapus-Medgyes (márcz. 2—3.); Nagy-Szeben bevétele (márcz. 11.); az ellenségnek Erdélyből történt kiüzetése Brassó közelében (márcz. 20—21-ike táján).

*

1849. július 29-én Maros-Vásárhelyre kerültem vissza — folytatta Szarvady százados. Akkortáiban érkezett vissza szintén Maros-Vásárhelyre Bem tábornok moldvai utjából. (Tudva van, hogy Bem egy honvéd csapatot 1849. július havában behatolt volt Moldvába, a muszkák ellen felkelést idéztetni elé.) — Miután értésemre esett, hogy Becsey százados bajtársam még mindig Bem tábornok mellett titkárkodik, felkeresésére indultam. — Bem azon Görög-féle egyemeletes házban szállásolt, mely a mai *vártéren* 25. sz. a. áll fenn a várba felmenőleg balra az első, azaz szögletházban. — Ugyanott foglalt el *Becsey* is egy külön szobát; neki, mint titkárnak, Bem mellett kellett folyton lennie. — A mint beléptem Becsey bajtársam szobájába, ott egy ágyon fekvő uri embert pillantottam meg, juhások szokása szerint, hason fekve, arcát a tenyereibe rejtve. — A szokásos üdvözlés után kérdém halk hangon Becseytől, hogy ki az az uri ember ki ott az ágyon olyan különös módon, elnyulva pihen?

— Az barátom. *Petőfi Sándor* — válaszolt Becsey szintén halk hangon és tréfásan mosolyogva; a hegy levéből jó adagot vett be; de el is van iszonyatosan ázva.

Ezen megjegyzésre Petőfi két kezére támaszkodva, felemelkedett s Becseyre pillantva, röviden így szólt: „*Domine Becsey! expeto!*“*)

*) Becsey ur! Kikérem!

E pár latin szó kiejtése után Petőfi ismét a tenyereibe rejtette arcát s az elébbi fekvő helyzetben pihent tovább. — Hogy aludt-e vagy komoly gondolatokba merülve elmélkedett a jövő homályos titka felett, a kinek élete azon percztől kezdve még három egész napig sem terjedett — csak az isten tudná megmondani. — Hozzánk többé nem szólt.)*

Becseyvel aztán még hosszasan beszélgettem a küszöbön álló nagy eseményekről. Ő tudta, hogy *Bem Segesvár* alá készül kis seregével s rosszalta hajthatatlan-ságát ez alkalommal. De Bem elhatározásánál szilárdan megmaradt. sőt b. Kemény Farkast sem várta meg, ki 7—8000 emberrel s néhány üteg ágyuval közeledett.

Petőfi távozásomkor is az említett helyen és módon pihent — mondja Szarvady, s azon kérdése mre, hogy milyen ruhában volt? azt felelé: „Arra határozottan emlékszem, hogy könnyű, nyári vászonból készült zubbony volt rajta — egyéb ruházatára teljességgel nem tudott visszaemlékezni.

*

— Másnap július 30-án reggel indult el Bem tábori kíséretével Maros-Vásárhelyről Székely-Kereszturon át Segesvár alá — folytatá Szarvady százados; — *Petőfi Sándor* is e nap reggelén indult el ugyanoda, de valamivel később, mint Bem, s nem abból a házból, a melyben fekvé láttam, hanem a másik, szintén a Görög-féle, kétemeletes piaczi házból, mely ma a helyi takarékpénztár tulajdona s melynek falába a *Petőfi-emléktábla* van behelyezve. Ez épületben sok honvédtiszt szállásolt akkor, többen *Petőfi*nek kebelbarátjai; ezek meghívták őt reggelire. A reggelit M.-Vásárhelynek egyik bájos fiatal asszonya, néhai Görög Károlyné, született Zeigler Vilma urnó szolgáltatta fel. — Városuk egy másik ifju bájos asszonya, a ma is élő özv. Görög Józsefné, született Brandecker Anna urnó pedig Bem apót látta el izletes étkekkel a másik Görög-féle házban. Reggelizés után *Petőfi* arról értesülvén, hogy Bem már utnak indult, azonnal kocsira ült ő is többed magával s elindult, hogy az öreget utolérhesse. Utját Koronka mellett, Akosfalván, Vaján, Balázsvásáran és Erdő-Szent-Györgyön keresztül folytatta Székely-Keresztur felé; utjában Erdő-Szentgyörgyön, ugy lehet a lovak etetése és itatása végett, rövidke ideig megállapodván, heves összeszólalkozása történt egy német ajku honvéd tüzemesterrel, a miért az ottani térparancsnok Láng főhadnagy előtt, mint bepanaszló meg is jelent. A térparancsnoksági irodában jelen volt ma is élő helyi öreg kereskedő Fenyő István is, mint besorozott tüzér egyszersmind térparancsnoksági irnok; lásd az „*Erdélyi Híradó*“ 1890. évi június 25-én megjelent 144. számát. (Fenyő István öreg bajtárs határozottan állítja ma is, hogy *Petőfi Sándor* vitorlavászonból készült zubbonyt és nadrágot viselt az alkalommal.)

Arra a kérdésemre, hogy: „tud-e még valamit mondani abból az időből s főleg *Petőfi*ről — százados ur? azt felelte Szarvady, hogy *Petőfi*t sem nem látta sem róla nem tud többet; az említett helyen és időben mondott

*. Hosszasan s néha nagy érdeklődéssel foglalkozott a *Petőfi* irodalom avval, hogy vajjon *Petőfi* szerette és mennyire szerette a bort, s hogyan használta azt? Sok ellentmondó vélemény volt forgalomban. Végre Jókai mondott döntőnek ítéletet, mely szerint a vele *ebédelt* *Petőfi* soha sem ivott egyszer egy negyed kupa bornál többet, s így igen józan természetű volt. Valamint a Jókai ítéletét sem lehet általános érvényűnek tartani, ugy e Szarvady-féle adat sem bizonyíthatja általában az ellenkezőt. Ha tekintjük a költőnek sokszor szélsőségekbe menő ellentétes hajlamait s hozzá még egy 48-as katona életet: elfogadhatjuk a legellentétesebb adatokat is, mint érdekeseket, a nélkül azonban, hogy egy egységes ítéletet akar-nánk levonni belőlük, a melyet csak más egyhangu emberekről lehet alkotni. Szerk.

pár szava volt rám nézve — így szól — az utolsó, s a „*Domine Becey! expeto!*“ három szava a sirig fülemben fog hangzani.

*

Sokat foglalkoztam a segesvári csatával, főleg Petőfőre vonatkozólag. Leküzdhetetlen vágygyal kerestem, kutattam a helyet, hol nagy költő kilehelte nemes lelkét, s a hősök közös sírját, hol a tán aluszszá örök álmát. . . . A nagyjaink iránti hazafias kegyelet, de még a történelem érdeke is kívánja ezt.

1885. jun. 15-én Balog Dániel 48-as huszár bajtársam neje sz. *Boda Mária* fontos vallomást tett előttem, melyet 1887. jul. 2-án beküldöttem a nemzeti múzeumba Bpestre. 1888. decemberében 300 nyomtatott felszólító ívet küldöttem szét Erdélyben a fehéregyház-segesvári csata részleteiről adatokat szerzendő, főképen, hogy Petőfi utolsó perczeiről, elestének körülményeiről szemtanu bajtársainktól tudhatnánk meg valami bizonyosabbat.

Nem állithatom, hogy törekvésemet épenséggel semmi siker sem koronázta, mert a szétküldött 300 levélre kaptam egyetlen rövidke választ. — *Csoboth István* Kászonyfaluban lakó 1848—49-es öreg honvéd-huszár őrmester válaszolt pár rövidke sorban 1888. decz 21-én, hogy ő látta Petőfit a csata kezdetén; a csata késő estig tartott. *Petőfi haláláról és sírhelyéről nem tud semmit.*

Hogy más levél nem jött, annak tulajdonítottam, hogy az egykurak talán már mind elköltöztek egy szebb hazába. . . .

Hosszas hallgatás után megint felkértem *Csoboth Istvánt*, hogy most már közvetlen részletezze a mit tud Erre *Csoboth* egy igen érdekes fontos levélben*) mond el egyet és mást, mely nem nyújt ugyan felvilágosítást Petőfi Sándor haláláról és sírhelyéről, de nyújt felvilágosítást egy, a csata napján beállt olyan jelenségről, a mely részben legalább megegyezik Lengyel Józsefnek a „*Vasárnapi Ujság*“ 1860 évi folyamában s a „*Koszoru*“ 1879. évi egyik számában hangoztatott nézetét a Petőfi halála és sírhelyére vonatkozólag. E fontos levélre támaszkodva irtam meg czáfolatomat Lengyel J. orvos ellen az „*Erdélyi Hiradó*“ 1890. évi nov. 18-án megjelent 265. számában is.

E levél szerint *Csoboth* ismerte Petőfit s látta 1849. jul. 31. Bem kíséretében, d. e. 9—10 óra tájt, mikor az ellenség az első ágyulövést megadta. Azonban téved, s Petőfi gyanánt tán egy más fiatal tisztet nézett a távolság miatt, mert azt mondja, hogy „lovon ült, őrnagyi ruhában volt, hosszuszáru sarkantyus csizmában s fekete kalapban; kardot viselt a derekán; az őrnagyi áttilat nyári vékony kelme ruha takarta.“ Ha lóháton ült volna, tán megmenekült volna. Nem ült lovon, őrnagyi ruhákat sem viselt; gyalog járkált ide-oda a jobb-szárnyon. Ezek a bizonyosabb dolgok. —

Imreh Sándor.

(Folyt. köv.)

V. társas-estély.

(K) A siker koronázta kellemes munkában észrevétlenül telik az idő.

Öt társas összejövetel tartatott eddig. Ez csaknem egy félévnek az ideje. Mindenik estély meghittebb, barátságosabb, érdekesebb volt a másikkal. Ennek a mostaninak különösen

*) Az eredeti levelet az Erdélyi Múzeumba tettük a Petőfiről szóló kéziratok közé. Szerk.

az kölcsönzött érdeket, hogy megjelent a társaság nagyon kedves és tisztelt vendége *Hegyesi Márton* történetirő, ki harmincz év óta minden szabadidejét a szabadságharcz történelme kutatásának szenteli. Hegyesi csupán azért jött Kolozsvárra, hogy a társasággal megismerkedjék.

A muzeum igazgatósága szívesen fogadta a fáradhatatlan, szívós kitartású, megjelenésében rokonszenves, modorában szerény férfit, ki széles látkörrrel bir s lelkesedése egész hevével csüng a nagy napok emlékein.

Megjelentek még a negyvennyolczasokból: *Kalmár Antal*, *Biró József*, *Neloroszték János*, *Szucsáky Imre*; az ügy barátaiból pedig: *Deáky Albert*, *Hory Béla*, *Várady Aurél*, *Benel Ferencz*, *Girsik Gyula*, *Albert Károly*, *Csürös József*, *Hegyesy Vilmos*, *Herepey Iván*, *Kuszkó István*.

Az estélyt a *Hungária* szálloda külön termében tartották. *Deáky Albert* szíves szavakban köszönte meg a társaság szeretett vendégének, *Hegyesi Mártonnak* megjelenését. Rámutatott arra a működésre, a melylyel Hegyesi a szabadságharcz történetírása terén nem közönséges érdemet vivott ki. Hegyesi megköszönte a figyelmet, kijelentette, hogy lelkesedést vélt találni, s lelkesedést talált a kolozsvári 1848—49. orsz. ereklye-muzeum ügyét előmozdító társaságban. A társaságot élte. Meghitt eszmecsere folyt azután a muzeum ügyének elővitale körül s a társaság 10 órakor eloszlott. *Hegyesi Márton* még az este haza utazott. A pályaházhoz *Hory Béla* árvaszéki elnök, a muzeum pénztárnokakísérte ki.

KÜLÖNFÉLÉK.

„*Arany könyv-e*“ második ivét mellékeli muzeumunk a mai számhoz. Ezen az iven a magyar szabadságharczbeli értékes ereklyéket képező gazdag *pénzgyűjtemény* és az önkéntes pénzbeli adakozások egy része van elősorolva. Felhívjuk ismételten a figyelmet az *Aranykönyv* ivenek gondos megőrzésére, mert azokból felesleges példányokat nem nyomtatunk és így nem leszünk abban a helyzetben, hogy hiányzó ivenket utánpótoljunk. E könyvnek különben időről időre érdekesebb lesz a tartalma. A közelebbi ivenekben a honvédek arczképeit és a szabadságharcz egyéb képeit fogjuk leírni s folytatjuk az ereklyék leírását, valamint a muzeum okmánytárának, hirlapkönyvtárának és könyveinek ismertetését.

Az aradi vértanuk képe. Mai lapunk a tizenhárom aradi vértanú képét ábrázolja. E rajz hí másolata annak az eredeti színes képnek, a mely a budapesti szabadságharcz kiállítás irodájában 80 cztm. szélességben és 55 cztm. magasságban 1 frt 50 krért megszerezhető. Az eredeti képen az általunk bemutatott rajz alatt látható még Arad városa és vára, s a vértanúk kivégeztetésének helye, megjelölve mind a kilencz bitófa helye is.

Lapunk az év elején kiadott előfizetési felhívásában számonkint ígért 8 oldalt, mely az egy éven át megjelenő 24 számnál 192 oldalt tesz ki, a Kossuth-ünnep

alkalmával kiadott számmal bevégezte. Ez ünnepi szám már a 196. oldalon végződik, tehát az első háromnegyed évben már több közleményt adtunk, mint a mennyit egész évre a költségvetés és terv szerint az előfizetési feltételekben kilátásba helyeztünk. Ez a következő negyedév már ráadás előfizetőinknek. Képekkel is gazdagabban illusztráltuk a lapot, mint a hogy tervezve volt. Lapunk terjesztőinek, előfizetőinek, ügyünk lelkes és hazafias vidéki barátainak köszönjük ezt, kiknek odaadó és lelkes támogatása, anyagi áldozata, szellemi munkája buzdított és lelkesített bennünket az éjet-napot összetett munkálkodásban. Kérjük már most azokat, a kik a feladatnak könnyebb felét, az előfizetést teljesíteni vannak hivatva, hogy a pénzeket idejekorán beküldeni kegyeskedjenek, hogy a lap annál inkább szolgálhassa azt az ügyet, melyet maga elé tűzött. Ha mindenki, minden felszólítás nélkül idejekorán szíves leendő a jövőben beküldeni az előfizetési díjat, tetemes összeg lesz megtekinthető a felszólítások feleslegessé tétele által, a mit előnyösen lehet felhasználni a lap tartalmasabbá, gazdagabbá tételénél.

A Kolozsvári ereklye-muzeumot Kossuth születése napja ünnepén nyitották meg. A megnyitás napján délelőtt a termekben (akkora közönség jelent meg, hogy mozogni alig lehetett. Azóta is nagyon sűrűn látogatják. A szabadságharczbeli honvédek messze földről elzarándokolnak Kolozsvárra, hogy lássák a muzeumot és órákig legeltessék szemeiket bajtársaik gazdag képcsoportán s az összegyűlt ereklyéken. Egyik délután özv. *Teleki Sándor* grófné, az elhunyt néhai ezredes özvegye is felkereste a muzeumot, fia: *Teleki László* gr. társaságában. A grófnőt a muzeum öre: *Kuszkó István* kalauzolta. A grófnő mindent apróra megszemlélte és megilletődve állt meg néhai férje gazdag gyűjteménye előtt, melyet a legnagyobb gonddal rendezett be, a muzeum igazgatósága. Azután felvilágosításokat adott ama kép keletkezéséről, mely a magyar legió zászlószentelési ünnepélyét ábrázolja s melyen egy női társasággal az épület erkélyén, mely előtt az ünnepélyes szertartás folyt, foglalt helyet. A képen láthatók a csoportozat előreszén: *Türr, Teleki Sándor, Kiss Miklós* és mások. — A muzeum igazgatósága a társegyesületeket, honvéd-egyleteket és a helyi hatóságokat köriratban értesítette a muzeum megnyitásáról. A negyvennyolczas honvédek közül beírták neveiket: *Nagy Sándor*, (Hidvégh, Brassómege) *Szabó Pál*, *Diósad*, *Lázár Mihály* honv.-százados *Háromszék*, *Gazda József* honv.-örnmester, tanár *Nagy-Enyed*, *Koós Ferencz* tanfel. *Brassó*, *Kebele* *Nagy Samu*, ny. táblai bírós. *Maros-vásárhely*, *Szabó Samu* tanár *Kolozsvár*, *Imreh Sándor* M.-huszár *Maros-vásárhely*, *Török Antal* birtokos *Nagy-Enyed*, *Tóth Mihály*, 75. sz. örv. *Kolozsvár*, *R. Visky Samu* *Kolozsvár*. A látogatók száma minden nap igen nagy.

Kérés. A szeptember 1-én szétküldött gyűjtőkönyvecskéken begyűlt összeg szíves beküldését kéri az ereklye-muzeum igazgatósága. A könyvecskét a pénzzel együtt október 1-étől számított negyven napon belül kéri beküldeni. Beküldhető bármily kis összeg (és pedig kisebb összegek legcélszerűbben levélbélyegekből), mert sok kis adomány összegyűjtésével órik el a kívánt czélt. Az adományok és a gyűjtő könyvecske az „1848—49. orsz.

ereklye-muzeum“ czime alatt küldendő be. Minden összeg részletesen nyugtázva lesz, a megkezdett módon az aranykönyvben.

Uj munkatársak. Önkéntes gárdánk kiváló erőkel szaporodott ujabban. *Löwey Klára*, néhai *Teleki Blanka* grófnőnek fogolytársa, kinek olvasóink már eddig több szépen megírt cikkét olvasták lapunkból, továbbá *Dengi János* dr., gimnaziumi igazgató *Lugosról* és *Kováts János* kolozsvári unitárius tanár, ki *Anglia* és *amerikai útja* alkalmával *Kossuth Lajos* működését szorgalmasan tanulmányozta, adatokat gyűjtött s lapunkban ujabban az „*Egyetértés*“ tárczájában is nevezetes közleményeket adott ki a gyűjtött adatokból. Midőn új munkatársainkat hivatkozással a 6. számunk első cikkében és „*Munkatársak*“ című közleményében a szerk. bizottság által elmondottakra, bemutatjuk a gárda már korábban sorakozott tagjainak, óhajtjuk, hogy e társaság az ország több pontjáról a következő évnegyedben gyarapodjék.

Lapunk okt. 1. száma mellé 4 oldal mellékletet is adtunk, azonban a rég kiszedve levő kéziratokat bele szoritani így sem lehetett. Utalva voltunk tehát arra, hogy az okt. 15-iki lap egyidejű kiadásával a nevezetesebb közleményeket napvilágra hozzuk. Hisszük, hogy olvasóink és lapunk barátai szívesen fogadják tőlünk az érdekeiket minden irányban kielégíteni czélzó törekvésünket. Lapunk legközelebbi száma most már nov. 1-én fog megjelenni.

„Ezzel iszom a magyarok véréből.“ *Tyók Tódor*, topánfalvi lakós negyvennyolcz, negyvenkilenczben nagy tribun volt. A *Jánku Ávrám* oláhokból alakított csapatában szolgált. *Korkes* vezérlete alatt részt vett a *funtinelli* mézszárlásban, melyet a *Vasvári* csapata ellen véghez vittek. Mikor az ifju szabadsághős, *Vasvári* elesett, ő is segítette a holttestet kifosztani. Megkaparintotta a *Vasvári* poharát, meg a kés és villa tartóját. E tárgyakat el nem adta volna a jó módban élő tribun semmi árért. Pedig sokszor kérték tőle. Oláh ünnepeken mindig ebből ivott; felköszöntőket tartott, a következő bevezetéssel; „*Ku aszta beau din szindzsele ungurilor.*“ (Ezzel iszom a magyarok véréből.) *Tyók* uram azonban ezt nem érte meg. Elszegényedett; leányai „*keresményéből*“ tengette életét haláláig. Időközben végre ráfanyalodott s eladta a tárgyakat *Löwy Dávid* vállalkozónak néhány frtért. *Löwy* ezeket az ereklyéket oda ajándékozta a kolozsvári orsz. ereklye muzeumnak, mely muzeumban egy külön szekrény-fiókot töltenek már be a *Vasvári* ereklyék s melynek ujabban most rendkívül sok ritkasága érkezett. Az ereklye muzeum egyik osztályát képező „*Vasvári kör*“ most azon fáradozik, hogy a *Vasvári*, (*Fejér*) család tagjaival e tárgyak hitelességét megállapíttassa. A pohár 7 czentiliter tartalmu 7 deczigr. sulyu simitott ezüst. A kés-, villatartó ötvös-mű 20 cztm. h. 55 gr. sulyu hüvely, a melyet a 17 században a nemes ifjak övükön viseltek. A tartóról a láncz hiányzik s a két oldalán levő 20 foglalatból az ékköveket kiszedték.

Úri kaszinó földszinti étterme.

Tisztelettel értesitem a t. cz. érdeklődőket, hogy a rég szünetelt

„**ÚRI KASZINÓ**“

FÖLDSZINTI ÉTTERMÉT

átvettem, s azt egész újonnan berendezve megnyitottam,

a hol is izletes ételeket, valamint tisztán kezelt italokat személyes felügyeletem alatt jutányos napi áron szolgáltatnak ki.

Egyuttal bátorodom b figyelmöket felhívni Déli- és Estebédek előjegyzésére, (Abonnement); továbbá ajánlkozom házon kívül Menyegzők, Keresztelők, Névnepok, Bankettek, Dinék, Soupperek, és Buffetek rendezésére.

Nagybecsü pártfogását kéri, alázatos szolgálja:

SZILÁGYI BÉLA,

Úri Kaszinó bérleje.

48 (1—4)

FLÓRA GYULA

Kolozsvárt Széchenyi-utca 1. Feszt Antal ház a „VASHIDHOZ.“

Ajánlja dusan berendezet fűszer raktárát valamint kitünő minőségű henger malmi liszteit

a legjutányosabb árák

és pontos kiszolgálat mellett.

46 1—2

KOVÁCS JÓZSEF

Kolozsvárt Hid-utca dr. Hintzház.

Rövidárak, kezdett munkák és hozzávalók, női és férfidivat különlegességek.

Különböző kötött és szövött árak, női és férfi fehérműek.

Dizsmü- és pipere czikkek

NAGY RAKTARA.

47 1—1

„KÖZMŰVELŐDÉS“ IRODALMI ÉS MŰNYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

KOLOZSVÁRT (fióküzlet BRASSÓBAN)

szives figyelmébe ajánlja a modern graphikai követelményeknek megfelelően berendezett

KÖNYVNYOMDÁJÁT,

mely ujabban a legdiszesebb betűkkel szaporítottatott, s így a legkényesebb igényeket is kielégitheti.

KÖNYOMDÁJA, (LITHOGRAPHIÁJA)

melyben a legjelesebb erők s a legkitünőbb gépek vannak alkalmazva, a fővárosi és külföldi nagyobb műintézetek méltó versenytársa.

➔ **Árai határozottak, olcsók.** ➔

Vidéki megrendeléseket pontosan teljesít.

22

6—

Kiadásunkban jelenik meg az:

ERDÉLYI GAZDA általános mezőgazdasági hetilap,
az erdélyi gazdasági egyesület hivatalos közlönye.

Szerkeszti: Sz. Szakáts Péter, az erdélyi gazdasági egyesület titkára.

Előfizetési ára egész évre 4 frt, félévre 2 frt.

A
K o l o z s v á r t l é t e s i t e t t

1848—49.

ORSZÁGOS EREKLYE-MUZEUM

Kossuth születésének 90. évfordulója napján ünnepélyesen megnyitják
s a muzeum gyarapítására a hazafias közönséget felkéri.

A muzeum gyűjtést indít a következőkre:

(Kéziratok, nyomtatványok, lapok, arcképek, könyvek, csata-
képek, zászlók, fegyverek, katonai felszerelési tárgyak, ruházat,
szóval minden szabadságharcunkra vonatkozó, a szabadságharc
történelmének ismeretét terjesztő, vagy a hazafias kegyeletet
felébresztő emlék és ereklye-tárgyakra, s a muzeum alapítá-
sára és a jövőben való fenntartásának biztosítására szükséges
anyagi erőre.)

Gyűjtésre, vidéki körök alakítására hivatik fel a hazafias közönség.

TÁJÉKOZTATÓ NYOMTATVÁNYOKAT
megkeresésre küld a

Muzeum igazgatósága.

M I N D E N K Ü L D E M É N Y :

„Az 1848—49. Országos Ereklye-Muzeum Kolozsvárt”

czim alatt küldendő.